

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. II. De divisione affectuum: & quomodo movendi sint.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

qualitate alicujus rei quæstio est, probationibus uniuscujusque rei recte subjungitur. Ubi vero conjunctam ex pluribus causam agimus, etiam necesse erit uti pluribus quasi epilogis: ut in Verrem ¹ Cicero fecit. Nam & Philodamo, & navarchis, & cruciat is civibus Romanis, & aliis plurimis suas lacrymas dedit. Sunt qui hos *μετακὲς ἐπιλόγους* vocent, quo partitam perorationem significant. ² Mihi non tam partes ejus quam species videntur. Si quidem hæc epilogi & perorationis nomina ipsa aperte satis ostendunt hanc esse consummationem orationis.

¹ Cicero.] Act. 3. & 7.

² Mihi non tam.] Epilogi illi qui subjiciuntur singulis criminibus, non sunt epilogorum partes quædam & quædam

membra, sed species & rationes, quæ totam epilogi conditionem complectuntur, & quodammodo conclusionis seu epilogi speciales. Turneb.

C A P. II.

De divisione affectuum: & quomodo movendi sint.

³ **Q**UAMVIS autem pars hæc judicialium causarum sit summa præcipueque constet affectibus, & aliqua de his necessario dixerim, non tamen potui, ac ne debui quidem locum istum in unam speciem concludere. Quare adhuc opus superest, cum ad obtinenda quæ volumus, potentissimum, tum supradictis multo difficilius, movendi judicum animos, atque in eum quem volumus habitum formandi, & velut transfigurandi. Qua de re pauca, quæ postulabat hæc materia, sic attigi, ut magis quid oporteret fieri, quam quo id modo consequi possemus, ostenderem. Nunc altius omnis rei repetenda ratio est. ¹ Nam & per totam (ut diximus) causam locus est affectibus: & eorum non simplex

POLLICETUR se de omnibus affectuum generibus dicturum: ante tamen docet quantum in animis hominum valeat affectus, eos deinde affectus dividit in *patheticos* & *ethicos*: quoque pacto moveantur explicat. Turneb.

¹ Nam & per totam.] Quædam causæ sunt *patheticæ* & *ethicæ*, quibus totis admisceri debet affectus: alioqui (ut superiori docuit cap.) non solum in exordio & epilogo locum habent affectus, verum etiam in cæteris partibus, dum sint breviores. Idem.

¹ Nam

simplex natura, nec in transitu tractanda, quo nihil majus afferre vis orandi potest. ¹ Nam cætera forsitan tenuis quoque & angusta ingenii vena, si modo vel doctrina vel usu sit adjuncta, generare atque ad frugem aliquam perducere queat. ² Certe sunt, semperque fuerunt non parum multi, qui satis perite, quæ essent probationibus utilia, reperirent: quos equidem non contemno, sed hætenus utiles credo, ne quid per eos judici sit ignotum: atque (ut dicam quod sentio) ³ dignos à quibus causas disertis docerentur. Qui vero judicem rapere, & in quem vellet habitum animi posset perducere, quo dicto flendum & irascendum esset, rarius fuit. Atque hoc est quod dominatur in judiciis. hæc eloquentiam regunt. ⁴ Namque argumenta plerunque nascuntur *ex causa*, & pro meliore parte plura sunt semper: ut qui per hæc vicit, tantum non defuisse sibi advocatum sciat. Ubi vero animis judicum vis afferenda est, & ab ipsa veri contemplatione abducenda mens, ibi proprium oratoris opus est. Hoc non docet litigator: ⁵ hoc libellis non continetur. *Probationes* enim efficiunt sane ut causam nostram meliorem esse iudices putent: *affectus* præstant ut etiam velint. ⁶ Sed id quia volunt, credunt quoque. Nam cum *ira-*
sci,

¹ *Nam cætera.*] Comparat hoc loco Fabius officium docendi cum affectu, quantaque sit affectuum vis docet. Cæterum illustri metaphora ingenii venam dixit. translatio ducta est à subterraneis aquarum conceptaculis. *Idem.*

² *Certe sunt.*] *Tenuis oratores* non sunt vituperandi: possunt enim apte rem explicare & probare, quia in illis partibus tenui plerunque utimur stylo: non tamen possunt movere, quoniam motus graviori orationis stylo explicatur, cui non sunt pares. *Idem.*

³ *Atque dignos à quibus, &c.*] Illos tenues oratores quadantenus laudat, quadantenus vituperat. possunt enim fungi officio litigatoris, qui causam suam patrono explicat citra ullum affectum. *Idem.*

⁴ *Namque argumenta.*] Lib. 5. docuit Fab. argumenta non solum ducenda à locis argumentorum, qui vulgò traduntur, verum etiam à proprietate causæ. *Idem.*

⁵ *Libellis.*] Appellat libellos commentarios quosdam qui memoriæ causa fiunt. Suetonius appellavit libellos *memoriales*. hunc igitur locum alio loco sic interpretatur Fabius, pessimam esse consuetudinem qua libelli conficiuntur à litigatoribus, qui confugiunt ad patronos, aut etiam ab aliis advocatis. *Idem.*

⁶ *Sed id quia volunt, credunt.*] Sic Cæsar de bell. Gallic. lib. 3. c. 18. *Fere libenter homines id quod volunt, credunt.* Vide Joh. Brantii Notas Politicas in Jul. Cæsaris lib. 3. de Bell. Gall. p. 44.

F f 4

I Sicut

sci, favere, odisse, misereri cœperint, agi jam rem suam existimant: & ¹ sicut amantes de forma judicare non possunt, ² quia sensum oculorum premit amor, ita omnem inquirendæ veritatis rationem judex amittit occupatus affectibus: æstu fertur, & velut rapido flumini obsequitur. ³ Ita *argumenta* ac *testes* quid egerint, pronuntiatio ostendit: commotus autem ab oratore judex, quid sentiat, sedens adhuc atque audiens confitetur. An cum ille, qui plerisque perorationibus petitur, fletus erumpit, non palam dicta sententia est? Huc igitur incunbat orator, hoc opus ejus, hic labor est: sine quo cætera nuda, jejuna, infirma, ingrata sunt. adeo velut spiritus operis hujus atque animus est *in affectibus*. Horum autem sicut antiquitus traditum accepimus, duæ sunt species: Alteram Græci ⁴ *πῶθος* vocant, quam nos vertentes recte ac proprie ⁵ *affectum* dicimus: ⁶ Alteram *ἠθος*, cujus nomine, ut ego quidem sentio, caret sermo Romanus, *mores* appellantur: atque inde pars quoque illa philosophiæ *ἠθικὴ*, *moralis* est dicta. Sed ipsam rei naturam spectanti mihi, non tam *mores* significari videntur, quam *morum quædam proprietates*. nam ipsis quidem omnes habitus mentis continentur. Cautiores, voluntatem complecti, quam nomina interpretari maluerunt. Affectus igitur

¹ *Sicut amantes, &c.*] Proverbium hoc ductum est ex *symposio* Platonis, ubi scribitur amatorem cæcutire circa rem amatam. & hac de causâ poetæ forte fingunt *amorem cæcum*. Turneb.

² *Quia sensum oculorum premit amor.*] Vide Jan. Gebhard. *Crepund.* lib. 1. c. 1. pag. 2.

³ *Ita argumenta.*] Quantum valeant *argumenta* ac cætera probationes incertum est oratori, donec judex de causa pronunciarit: at *affectus* ita deprehendit judicis voluntatem omni in loco, & cum causa agitur, & post. Turneb.

⁴ *Πῶθος vocant.*] Πῶθος divus Hieronymus transtulit *passionem*. posset tamen ad verbum transferri (ut ait Cic.) *morbis*, si caderet in consuetudinem

Latinam. itaque à Cic. *perturbatio* vertitur, nonnunquam etiam *affectio*: à Fabio *affectus*. de his vide Cic. 3. & 4. *Tusculana*. Illic enim omnes *affectus* explicat. *Idem*.

⁵ *Affectum.*] Sic etiam Gell. lib. 1. *perturbationem* rectius quam *passionem*, ut & Hieronym. *Comment.* in *Esaiam* lib. 2. & in *Daniel*. *Pish*.

⁶ *Alteram ἠθος.*] Alio quoque loco Fab. ait, hanc dictionem verti latine non posse. significat autem *proprietas affectum* cujusque personæ: qua ratione dicuntur (ut ait Fabius) quidam *picture ethici*, propterea quod sensum personarum & mores cum forma exprimunt. Vide de his Ciceronem in *Oratore*. Turnebus.

tur hos concitatos, illos mites atque compositos esse dixerunt. in altero vehementer commotos, in altero lenes. denique hos imperare, illos persuadere. hos ad perturbationem, ¹ illos ad benevolentiam prævalere. ² Adjiciunt quidam peritorum *πείθειν* temporale esse. Quod ut accidere frequentius fateor, ita nonnullas credo esse materias, quæ continuum desiderent affectum. Nec tamen minus artis aut usus hi leniores habent, virium atque impetus non tantundem exigunt. In causis vero etiam pluribus versantur, imo secundum quendam intellectum in omnibus. ³ Nam cum nisi ex illo & hoc loco nihil ab oratore tractetur, quicquid de *honestis*, & *utilibus*, denique *faciendis* & *non faciendis* dicitur, ⁴ huc vocari potest. Quidam *commendationem* atque *excusationem* propria hujus officii putaverunt: nec abnuo esse ista in hac parte, sed non concedo ut sola sint: quin illud adhuc adjicio *πείθειν* atque *ἡθελεῖν* esse interim ex eadem natura, ita ut illud majus sit, hoc minus: ut ⁵ *amor* *πείθειν*, *charitas* *ἡθελεῖν*. Interdum diversa inter se, sicut in epilogis. Namque *πείθειν* *conciat*, *ἡθελεῖν* solet *mitigare*. Propria tamen mihi hujus nominis exprimenda natura est, quatenus appellatione ipsa non satis significari videtur. *ἡθελεῖν* quod intelligimus, quodque à docentibus desideramus, id erit, quod ante omnia

¹ *Illos ad benevolentiam.*] Igitur si hos affectus partibus attribuere velimus, in *conclusionē* locum habebit *πείθειν*, & nonnunquam *ἡθελεῖν*, si iudicem placare volumus: in *exordio* vero frequentius erit *ἡθελεῖν*, ut *benevolentiam* colligamus: in cuius tamen fine nonnunquam etiam *πείθειν*. *Idem.*

² *Adjiciunt quidam.*] Est alia item differentia. nam *ἡθελεῖν* per totam spargitur *causam*: sic enim fit illa longe credibilior: *πείθειν* vero non habet ubique locum, sed in *conclusionē* & *exordio*. quarum nonnullæ causæ sunt *patheticæ*, quarum partes omnes habent affectum. *Idem.*

³ *Nam cum nisi ex illo & hoc loco.*] Secutus est ambiguitatem vocis Fabius. *ἡθελεῖν* enim duo significat, *proprietas morum* cujusque personæ, & *probitatem morum* aut *improbitatem*, à quo posteriore intellectu dicitur *philosophia ethice*, id est, *moralis*. in hunc igitur posteriorem intellectum *affectus* duo possunt reduci. *Idem.*

⁴ *Huc vocari potest.*] Dan. *ἡθελεῖν* vocari non potest. *Pith.*

⁵ *Amor πείθειν.*] Cic. in *Part. amicitiam* ait cerni amore & charitate, esseque charitatem erga patriam & parentes, erga conjuges autem & liberos quanquam sit charitas, amorem tamen maxime apparere. *Turneb.*

omnia bonitate commendabitur: non solum mite ac placidum, sed plerunque blandum & humanum, & audientibus amabile atque jucundum: in quo exprimendo summa virtus ea est, ut fluere omnia ex natura rerum hominumque videantur, quo mores dicentis ex oratione pelluceant, & quodammodo agnoscantur. Quod est sine dubio inter conjunctas maxime personas, quoties perferimus, ignoscimus, satisfacimus, monemus, procul ab ira, procul ab odio. Sed tamen alia patris adversus filium, tutoris adversus pupillum, mariti adversus uxorem moderatio est. ¹ Hi enim præ se ferunt eorum ipsorum à quibus læduntur, charitatem: neque alio modo invisos eos faciunt quam quod amare ipsi videntur. Alia cum senex adolescentis, ² alia cum convitium honestus inferioris fert. Hic enim tantum concitari, illic etiam affici debet. Sunt & illa ex eadem natura, sed motus adhuc minoris veniam petere, adolescentiæ defendere amores. ³ Nonnunquam etiam levis aliena calor derisus ex hac forma venit: sed non his ex locis tantum, verum aliquanto magis propriæ sunt virtutes simulationis, *satisfaciendi, rogandi, & ei parvitas*, quæ diversum ei quod dicit, intellectum petit. Hinc etiam ille major ad concitandum odium nasci affectus solet, cum hoc ipso quod nos adversariis submittimus, intelligitur tacita impotentiae exprobratio. Nanque eos graves & intolerabiles id ipsum demonstrat, quod cedimus: & ignorant cupidi maledicendi, aut affectatores libertatis, plus invidiam quam convitium posse. nam invidia adversarios, convitium nos invisos facit. Ille jam pene medius affectus est, ex amoribus & ex desideriis amicorum & necessariorum. Nam & hoc major est,

¹ *Hi enim præ se ferunt.*] In his personis de quibus dixit, videtur ἡθῶ esse paulo severius. itaque cum objurgant, *objurgatio* tamen ab amore proficisci videtur. orator igitur hanc formam observare debet in oratione. *Idem.*

² *Alia.*] *D. Ant.*

³ *Nonnunquam etiam levis.*] *Simulatione* pertinet ad ἡθῶ & πείθῶ. nam cum aliquem *simulatione* quadam leni irridemus, est ἡθῶ: at cum fingimus nos alicui summittere, hoc ipso illum superiorem significamus & in invidiam rapimus, estque πείθῶ. *Turneb.*

est, & illo minor. ¹ Non parum significanter etiam illas in scholis ² dixerimus, quibus plerunque rusticos, superstiosos, avaros, timidos, secundum conditionem propositorum effingimus. Nam sic ³ mores sunt, cum hos imitatur, & ex his ducimus orationem. ⁴ Denique hoc omne, bonum & comem virum poscit. Quas virtutes cum etiam in litigatore debeat orator, si fieri potest, approbare, utique ipse aut habeat, aut habere credatur. Sic proderit plurimum caussis, quibus ex sua bonitate faciet fidem. Nam qui dum dicit, malus videtur, utique male dicit. non enim videtur iusta dicere, alioqui ⁵ videretur. Quare ipsum etiam dicendi genus in hoc placidum debet esse ac mite: nihil superbum, nihil elatum saltem ac sublime dederet. Proprie, jucunde, credibiliter dicere, sat est. Ideoque & medius ille orationis modus maxime convenit. Diversum est huic quod ⁶ dicitur, quodque nos *affectum* proprie vocamus: & ut proxime utriusque differentiam signum illud comœdiæ, hoc tragœdiæ simile. ⁷ Hæc pars circa *iram, odium, metum, invidiam, miserationem*, fere tota versatur. Quæ quibus ex locis ducenda sint, & manifestum omnibus, & à nobis in ratione proœmii atque epilogi dictum est. Et metum tamen duplicem intelligi volo, quem patimur: & quem facimus. ⁸ Et invidiam, nanque altera invidum, altera invidiosum facit. Hoc autem hominis, illud rei est,

¹ Non parum.] Hoc præceptum pertinet ad *ethopæiam*, sive ad *ethologiam*, quæ fit cum orationem ex aliena dicimus persona, cujus mores apte exprimimus: quo modo declamatores solent interdum orare ex persona *rustici*, aut *avari*, aut *timidi*. Idem.

² Denique hoc omne.] Repetit præceptum quod posuit lib. 5. ut orator optimus sit, aut saltem optimus videatur: nam mores (ut docet Arist.) præcipuam faciunt fidem. cum igitur ³ sit placidum & mansuetum, oratoris quoque mores placidos & mansuetos esse oportet, ut optime affectu possit uti. Idem.

³ H³ dicitur.] Tum maxime servatur ⁴ in oratione, quando oratio cum rebus & personis consentit, neque discrepat à moribus dicentis. ac tum certe maxime videtur patroni oratio esse probabilis, & iusta dicere. Idem.

⁴ Hæc pars.] Quatuor sunt generales perturbationes, *cupiditas, læritia gestiens, metus, ægritudo*. ab his reliquæ perturbationes fluunt. Idem.

⁵ Et invidiam.] Cic. quoque in Tullianis, *invidiam* & active & passive sumi dicit. eam tamen sæpius *passive* usurpat: nam *active* dicit *invidentiam*. Idem.

⁸ Nam

in quo & plus habet operis oratio. ¹ Nam quædam videntur gravia per se, *parricidium, cædes, veneficium.* quædam efficienda sunt. Id autem contingit, aut cum magnis alioqui malis gravius esse id quod passi sumus, ostenditur: quale est apud Virgilium,

² *O felix una ante alias Priamæia virgo,
Hostilem ad tumulum Trojæ sub mœnibus altis.*

Jussa mori. —

Quam miser enim casus *Andromachæ*, si comparata ei felix *Polyxena*? Aut cum ita exaggeramus injuriam nostram, ut etiam quæ multo minora sunt, intoleranda dicamus: *Si pulsasses, defendi non poteras: vulnerasti.* Sed hæc diligentius, cum ad amplificationem venerimus, dicimus. Interim notasse contentus sum, non id solum agere affectus, ³ ut quæ sunt ostendantur acerba ac luctuosa, sed etiam ut quæ toleranda haberi solent, gravia videantur: ⁴ ut cum in maledicto plus injuriæ, quam in manu: in infamia plus pœnæ dicimus, quam in morte. Namque in hoc eloquentiæ vis est, ut judicem non ad id tantum impellat, in quod ipsa rei natura duceretur: sed aut qui non est, aut majorem quam est, faciat affectum. Hæc est illa quæ ⁵ *δεινωσις* vocatur, rebus indignis, asperis, invidiosis addens vim oratio: qua virtute præter

¹ Nam quædam videntur.] Amplificatio quæ fit per comparationem (de qua ager Fab. lib. 8.) prodesse solet ad exaggerandum, ut factum aut gravius videatur, aut etiam invidiosius. Idem.

² O felix.] *Polyxena* quæ post Trojæ excidium ad Achillis tumulum mactata occubuit, casus gravior esse debebat *Andromachæ*, quæ captiva abducta Heleno Priami filio, iridemque captivo nupsit: hæc tamen 3. Æneid. suum casum graviorem facit, ex hocque *Polyxenam* feliciorum, quod *foreitus non perit* ullos, *Nec victoris heri tetigit captiva cubile.* Idem.

³ Ut quæ sunt ostendantur.] Concisum loquendi genus. id est, quæ sunt

acerba & luctuosa, ostendantur effictalia. Id quod facit Cic. in *Divinatione*, cum ait, *Putasne posse*, (id quod in ejusmodi reo necessarium) *ut quæ ille libidinose, quæ nefario, &c.* quæ sequuntur. Idem.

⁴ Ut cum in maledicto, &c.] Propterea quod *pulsatio* adfert duntaxat dolorem præsentem, at *maledictum* solet plerumque notam inurere quæ nunquam possit elui. Idem.

⁵ Δεινωσις.] *Δεινωσις*, id est gravitas & vehementia, vel adeo exaggeratio, oratio est acris, augens rei indignitatem: quæ eadem *δεινωλογία* appellatur. hujus meminit Fabius libro 8. capite 3. Idem.

I Quod

præter alios plurimum Demosthenes valuit. ¹ Quod si tradita mihi sequi præcepta sufficeret, satisfeceram huic parti, nihil eorum quæ legi vel didici, quod modo probabile fuit, omittendo; sed mihi in animo est, quæ latent penitus, ipsa huius loci aperire penetralia: quæ quidem non aliquo tradente, sed experimento meo, ac natura ipsa duce accipi. ² Summa enim (quantum ego quidem sentio) circa movendos affectus in hoc posita est, *ut moveamur ipsi*. Nam & luctus & iræ & indignationis aliquando ridicula fuerit imitatio, si verba vultumque tantum, non etiam animum accommodaverimus. Quid enim aliud est causæ, ut lugentes utique recenti dolore disertissime quædam exclamare videantur, & ira nonnunquam in indoctis quoque eloquentiam faciat, quam quod illis inest vis mentis, & veritas ipsa morum? Quare in iis quæ verissimilia esse volumus, sumus ipsi similes eorum, qui vere patiuntur, affectibus: & à tali animo profisciscatur oratio, qualem facere iudicem volet. An ille dolebit, qui audiet me hoc cum dicam non dolentem? Irascetur, si nihil ipse qui in iram concitat idque exigit, simile patietur? Siccis agenti oculis lacrymas dabit? fieri non potest. ³ Nec incendit nisi ignis, nec madescimur nisi humore: nec res ulla dat alteri colorem, quem ipsa non habet. Primum est igitur, *ut apud nos valeant ea quæ valere apud iudicem volumus: afficiamurque antequam afficere conemur*. ⁴ At quomodo fiet ut afficiamur? Neque enim sunt motus in nostra potestate. Tentabo etiam de hoc dicere.

¹ *Quod si tradita mihi.*] Atqui ista omnia lib. 2. de Orat. apud Cic. repertiuntur. illic enim ait Antonius primum esse, si *movere* velimus iudicem, ut ipsi *moveamur*: si *iracundia* efficere, ira flagremus. Igitur impudenter hunc locum dissimulavit Fab. *Idem*.

² *Summa enim.*] Atqui idem dixerat Horatius, *Nam videntibus ardent & sentibus adsunt Humanæ vultus: si me vis flere, dolendum est Primum ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent, Telephe vel*

Pelen. Idem.

³ *Nec incendit nisi ignis, &c.*] Sententia est epiphonemata per allegoriam enunciata, hoc sensu, *si iratum velis efficere iudicem, irascere: si iudicem lacrymas extorquere lacrymare. Idem.*

⁴ *At quomodo fiet.*] Motus illi & affectus sunt in ea animæ parte quæ *irrationalis est*, nec voluntaria & arbitraria. querit ergo Fab. quo pacto fieri possit, ut pro voluntate moveamur & afficiamur. *Idem.*

I Quas

cere. ¹ Quas *φαντασίας* Græci vocant, nos sane *visiones* appellamus: per quas imagines rerum absentium ita repræsentantur animo, ut eas cernere oculis, ac præsentem habere videamur. has quisquis bene conceperit, is erit in affectibus potentissimus. Hunc quidam dicunt *δὲ φαντασιωτῶν*, qui sibi res, voces, actus secundum verum optime finget: quod quidem nobis volentibus facile continget. Nam ut inter ocia animorum, & spes inanes, & ² velut somnia quædam vigilantium, ita nos hæc de quibus loquimur imagines prosequuntur, ut peregrinari, navigare, præliari, populos alloqui, divitiarum, quas non habemus, usum videamur disponere: nec cogitare, sed facere, hoc animi vitium ad utilitatem non transferemus? Ut hominem occisum querar: non omnia quæ in re præsentem accidisse credibile est, in oculis habebō? non percussor ille subitus erumpet? non exavescet circumventus? exclamabit? vel rogabit? vel feriet? non ferientem, non concidentem videbo? non animo sanguis, & pallor, & gemitus, extremus denique expirantis hiatus infidet? Insequetur ³ *ἐνδοξία*, quæ à Cicerone *illustratio* & *evidentia* nominatur: quæ non tam dicere videtur, quam ostendere: ⁴ & affectus non aliter, quam si rebus ipsis intersimus, sequentur. An non ex his visionibus illa sunt, ⁵ *Excussi manibus radii, revolutaque pensa?* &

-- Levi-

¹ *Quas φαντασίας.*] *Phantasia* appellatur vulgo *imaginationem*, quæ tamen interpretatio non est vituperanda. nam antea dixit Fab. *imaginari*. Cic. in Academicis & aliis locis vertit *visum*, nonnunquam etiam *informationem*. Cæterum *phantasia* vis est animæ, cui species à sensu profectæ insculpuntur, & quæ hinc data occasione ex libertate sua pleaque comminiscitur. hinc vero est ea vis animi, non *informatio* quæ illi insulpi-
tur. *Idem.*

² *Velut somnia quædam vigilantium.*] Alludit ad proverbium, *species sunt vigilantium somnia*: quo quidem proverbio significamus, non minus esse vanas il-

lorum species quas otiosi confingimus, quam insoniam quæ secundum quietem accidunt. *Idem.*

³ *Ἐνδοξία, quæ à Cicerone.*] De Orat. 3. & Acad. quæst. lib. 4.

⁴ *Et affectus non aliter, &c.*] Cum illam cædis imaginem animo concepere usque adeo evidentem, sequetur similis oratio, quæ rem ita auditoribus exprimat, ut ipsi negotio interesse videantur. quæ quidem figura nihil est utilius ad affectum movendum. *Idem.*

⁵ *Excussi manibus.*] Hic versus est ex nono *Æneidos*, de Furyali matre, quæ filii mortem acceperat. *Idem.*

1 Et

--- *Levique patens in pectore vulnus? ¹ Et equus illi in funere
Pallantis,*

--- *positis qui insignibus*

It lacrymans, guttisque humectat grandibus ora?

Quid? non idem poëta penitus ultimi fati cepit imaginem,
ut diceret,

--- ** Et dulcis moriens reminiscitur Argos?*

Ubi vero *miseratione* opus erit, nobis ea de quibus querimur,
accidisse credamus, atque id animo nostro persuadeamus.
Nos illi simus, quos gravia, indigna, tristia passos quera-
mur. Nec agamus rem quasi alienam, sed assumamus parum-
per illum dolorem. Ita dicemus, quæ in simili nostro casu
dicturi essemus. ³ Vidi ego sæpe histriones atque comæ-
dos, cum ex aliquo graviore actu personam deposuissent,
flentes adhuc egredi. ⁴ Quod si in alienis scriptis sola *pro-
nunciatio* ita falsis accedit affectibus, quid nos faciemus qui
illa cogitare debemus, ut moveri periclitantium vice pos-
simus? Sed in schola rebus quoque ipsis affici convenit, eas-
que veras sibi fingere, hoc magis, quod illic ut litigatores
loquimur frequentius, quam ut advocati. *Orbum agimus, &
naufragum, & periclitantem*: quorum induere personas quid
attinet, nisi affectus assumimus? Hæc dissimulanda mihi
non fuerunt, quibus ipse, quantuscunque sum, aut fui
(nam pervenisse me ad aliquod nomen ingenii credo) fre-
quenter motus sum, ut me non lacrymæ solum deprehen-
derint, sed pallor, & vero similis dolor.

C A P.

¹ *Et equus.*] Versus sunt libro XI.
Æneid.

*Et bellator equus positus insignibus Ætam,
Et lacrymis guttisque humectat grandibus ora.* Idem.

² *Et dulces.*] Versiculus est ex 10.
Æneidos de morte Antenoris, qui Argis

profectus cum Euandro venerat in La-
tium, & cum Pallante Euandri filio
auxilium Æneæ tulerat. Idem.

³ *Vidi, &c.*] Huc refer Polum hi-
strionem, de quo Gellius lib. 7. cap. 5.

⁴ *Quod si.*] Argumentum à minoribus
ad majus. Turneb.

Cum